

The Role of the Law Enforcement Force of the Islamic Republic of Iran in National Policing

Javad Barzouyi¹

Abstract

Background and aim: The role of the Law Enforcement Force in national policing is an important and complex issue that can be examined from various perspectives. This research aimed to investigate the current status of Iranian Police (FARAJA) in national policing and the necessity of FARAJA's role in national policing.

Method: This research is fundamental-applied in terms of purpose and qualitative with thematic analysis in terms of nature. The participants included elites, professors, and experts holding doctoral degrees in security-police fields and at least ten years of managerial experience in police-security roles. Sampling was purposive and conducted until theoretical saturation, with a sample size of 10. Data collection was done through semi-structured interviews and analyzed with Maxqda software.

Results: Regarding the importance of FARAJA presence in national policing, 36 initial themes were identified; after removing duplicates, 18 primary themes remained. After combining similar themes, six themes emerged: "Thoughts of the Imam and Supreme Leader, Intermediary Institution between People and Government, Legal and Intrinsic Duty of FARAJA, Intelligence Role and Presence in Many Fields, Spillover of Weak National Policing Consequences into Police Actions, and Absence of a National Policing Responsible Institution." The main theme was "The Importance of FARAJA Role in National Policing." Regarding FARAJA's current position in national policing, 23 initial themes were identified; after removing duplicates, 17 remained. The most frequent theme was "FARAJA's Role in National Decision-Making is Weak." From these, four themes were developed: "Weak Presence in Policy-Making, Stagnation in Executive Role, Case-by-Case Performance, and Need to Enhance FARAJA Position".

Conclusion: FARAJA position in national policing should be elevated above its current status and should have an active role in major national decision-making. FARAJA has the capacity for greater participation in national policing. Its role is essential and key. One of the most important areas for enhancing FARAJA role is expanding access to integrated national tools and systems, embedding policing considerations in policy-making, and strengthening resources and facilities available to this organization.

Keywords: National Policing, FARAJA Position, Social Security, Public Order, Crime Prevention.

1. PhD in Crime Prevention Management, Amin Comprehensive Police University, Tehran, Iran. Email: borzoee.ja@gmail.com

فصلنامه علمی پژوهش‌های مدیریت انتظامی

سال بیستم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۴

صص ۳۷-۵۷

نقش فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در انتظام ملی

جواد برزویی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۸

چکیده

زمینه و هدف: نقش فرماندهی انتظامی در انتظام ملی یک موضوع مهم و پیچیده است که از جنبه‌های مختلف قابل بررسی است. این پژوهش با هدف بررسی جایگاه فعلی فراجا در انتظام ملی و همچنین بررسی لزوم نقش آفرینی فراجا در انتظام ملی انجام شد.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف، بنیادی - کاربردی و از نظر ماهیت، کیفی با روش تحلیل مضمون است. جامعه مشارکت‌کننده شامل نخبگان، استادان و خبرگانی بود که دارای مدرک دکتری در حوزه انتظامی - امنیتی و همچنین حداقل ده سال سابقه مدیریتی انتظامی - امنیتی بودند که تا اشباع نظری، نمونه‌گیری به روش هدفمند و به تعداد ۱۰ نفر انجام شد. ابزار جمع‌آوری داده، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته می‌باشد که با نرم‌افزار «مکس کیو.دی.ای» تحلیل مضمون شدند.

یافته‌ها: در بخش اهمیت حضور فراجا در انتظام ملی، تعداد ۳۶ مضمون شناخته شد که مضمون‌های تکراری حذف گردیدند و در نهایت، تعداد ۱۸ مضمون اولیه ثبت شد و با تجمیع مضمون‌های مشابه به شش مضمون با عناوین «اندیشه‌های امام و مقام معظم رهبری، نهاد واسط بین مردم و حاکمیت، وظیفه قانونی و ذاتی فراجا، نقش اطلاعاتی و حضور در بسیاری از عرصه‌ها، سرریز شدن عواقب اجرای ضعیف انتظام ملی در اقدامات انتظامی و وجود نداشتن نهاد متولی انتظام ملی» تدوین شد و در نهایت مضمون «اهمیت نقش فراجا در انتظام ملی» شناخته شد. در بخش جایگاه فعلی فراجا در انتظام ملی، تعداد ۲۳ مضمون اولیه احصاء گردید که پس از حذف جملات تکراری، هفده مضمون اولیه ثبت شد که از این میان، مضمون «نقش فراجا در تصمیم‌گیری‌های کلان کشور کم‌رنگ است» پرتکرارترین مضمون اولیه شناخته شد. از مجموع مضمون‌های اولیه، چهار مضمون با عناوین «حضور کم‌رنگ در جایگاه سیاست‌گذاری، توقف در جایگاه کارگزاری، موردی عمل کردن فراجا و ضرورت ارتقاء جایگاه فراجا» تدوین شد.

نتیجه‌گیری: جایگاه فراجا در انتظام ملی باید بالاتر از وضعیت فعلی باشد و باید در تصمیم‌گیری‌های کلان هم نقش فعال داشته باشد. فراجا قابلیت نقش آفرینی بیشتر در انتظام ملی را دارد. نقش فراجا در انتظام ملی بسیار ضروری و کلیدی است. یکی از مهم‌ترین حوزه‌ها برای ارتقاء نقش فراجا «گسترش دسترسی به ابزارها و سامانه‌های یکپارچه کشوری، ایجاد پیوست انتظامی در سیاست‌گذاری‌ها و تقویت منابع و امکانات در اختیار این سازمان» است.

کلیدواژه‌ها: انتظام ملی، جایگاه فراجا، امنیت اجتماعی، نظم عمومی، پیشگیری از جرم.

استناد: برزویی، جواد. (۱۴۰۴). نقش فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در انتظام ملی، فصلنامه پژوهش‌های

مدیریت انتظامی ۲۰(۲)، صص ۳۷-۵۷ Doi: <https://doi.org/10.22034/pmsq.2025.1281197.1768>

مقدمه

انتظام ملی، مفهومی است که در چارچوب حکمرانی خوب و امنیت ملی مطرح می‌شود. این مفهوم بر پایه نظم و هماهنگی در سطح جامعه و تأثیر آن بر پایداری و امنیت کشور تأکید دارد. انتظام ملی به‌عنوان یکی از اصول مهم در حکمرانی، نقش مهمی در تعیین سطح امنیت کشور دارد.

نبود انتظام در جامعه بشری منجر به هرج و مرج و ازهم گسیختگی خواهد شد؛ بنابراین، اصل وجودی آن امری بدیهی است. در همه نظریات ارائه‌شده در حوزه امنیت، به‌ضرورت وجود نظم و انتظام در جامعه اشاره شده است و تنها مکتب آنارشیسیم است که منکر ضرورت وجودی حکومت است (هاشمی، ۱۴۰۱، ۲). انتظام ملی متغیر وابسته‌ای است که با توجه به سه متغیر مستقل «توان‌نهادسازی»، توان امنیت‌نگهداری و توان خودبازسازی» قابل‌اندازه‌گیری است (افتخاری، ۱۳۷۹، ۲۹).

در ساختار حاکمیتی هر کشور، سازمان‌ها و نهادهای مختلفی به‌منظور حفظ نظم و امنیت داخلی، حفاظت از حقوق شهروندان، و تقویت اقتدار ملی به ایفای نقش می‌پردازند. در ایران، یکی از نهادهای کلیدی در این راستا، فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (فراجا) است که با مأموریت‌های گسترده‌ای چون برقراری امنیت عمومی، مقابله با جرم و جنایت، و حمایت از حقوق شهروندان، سهم بسزایی در برقراری انتظام ملی دارد. فراجا نه تنها به‌عنوان یک نهاد اجرایی، بلکه به‌عنوان یک ارگان راهبردی در سیاست‌های داخلی کشور، نقشی محوری ایفا می‌کند.

این مأموریت اساسی و خطیر همواره متأثر از شرایط کشور تحولات محیطی و عمدتاً بر اساس تصمیمات حاکمیت صورت گرفته و در سیر تحولی پلیس رویکردهای گوناگونی چون اقتدارگرایی، مسئله‌محوری و جامعه‌محوری بر این سازمان عظیم انتظامی کشور حاکم بوده است. استحکام ساخت درونی قدرت به عوامل و متغیرهای گوناگونی بستگی دارد و به‌طور طبیعی در حوزه‌ها و بخش‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی به متولیان اصلی آن‌ها باز می‌گردد، لیکن در حوزه امنیت - انتظامی این امر با مأموریت‌ها و کارکردهای فرماندهی انتظامی ارتباط تنگاتنگ دارد.

این نکته کدام یک از این رویکردهای پلیس در استحکام ساخت درونی قدرت نقش اساسی داشته است به نگاه حاکمیت، تحولات محیطی و تعامل پلیس و شهروندان بستگی دارد و بالطبع، اقتضائات اعتقادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی به‌عنوان متغیرهای مداخله‌گر از عوامل تعیین‌کننده می‌باشند.

این پژوهش به درک بهتری از نقش و تأثیرات این سازمان در حفظ و نظم عمومی کمک می‌کند؛ لذا به‌دنبال پاسخ این سؤالات اساسی است که جایگاه فعلی فراجا در انتظام ملی کجاست و اهمیت نقش آفرینی فراجا در انتظام ملی چیست؟

پیشینه و مبانی نظری

احمدی‌مقدم و همکاران (۱۴۰۳)، در مقاله‌ای با عنوان «واکاوی سازوکارهای ارتقای جایگاه فراجا در انتظام ملی» به این نتیجه رسیده‌اند که به‌منظور شناسایی راهکارهای ارتقای نقش فراجا در انتظام ملی، چهار مضمون سازمان‌دهنده با عناوین «الزامات سیاسی»، «الزامات فرهنگی»، «الزامات مدیریتی و الزامات قانونی» تدوین شدند که نشان می‌دهد که ارتقای جایگاه فراجا در انتظام ملی یک تلاش جامع و یکپارچه را می‌طلبد که نیاز به هماهنگی بین عوامل مختلف دارد. الزامات مدیریتی بر ایجاد قابلیت و توانایی در درون سازمان با استفاده از نوآوری در تجهیزات سازمانی و ارتقاء بهره‌وری در کارکنان و همچنین تغییر در ساختار سازمانی، تعامل فرماندهان با قوای سه‌گانه و مطالبه‌گری از ارگان‌های مختلف و مسئول‌سازی سازمان‌ها به‌دنبال هویت‌یابی و فعال‌بودن در سطح کلان کشور است.

نیل‌فروشان و همکاران (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای با عنوان «نقش و کارکرد بسیج در تحقق انتظام ملی و امنیت داخلی» بیان کردند که بسیج که نیرویی مبتنی بر جنبه‌های داوطلبانه، اعتقادی و مردمی است با داشتن توانایی‌های فرهنگی و اجتماعی و گسترده‌گی رده‌های تحت پوشش و بخصوص انعطاف‌پذیری و سرعت عمل، در عین هزینه‌بری اندک، در شرایطی که جمهوری اسلامی ایران با محدودیت‌هایی برای افزایش سطح اقتدار و امنیت ملی جهت مقابله با انواع متفاوت تهدیدات و ناآرامی‌ها مواجه است، نقشی حیاتی در تأمین و حفظ انتظام ملی و امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران ایفا می‌نماید.

یاوری (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای با عنوان «فراجا در مدیریت بحران‌های اجتماعی (کارکرد و جایگاه)» به این نتیجه رسیده است که اگرچه واحدهای انتظامی توانمندی لازم برای مدیریت تنش‌های اجتماعی به‌ویژه پیش‌بینی را دارند اما مدیریت بحران در واحدهای انتظامی اقتضایی، شبکه‌توزیع و دریافت خبر نیازمند اصلاح و آموزش‌های افراد نسبت به آنچه باید انجام دهند ناهمگون و ناکافی است.

درویشی (۱۳۹۷)، در مطالعه خود درباره «جایگاه ناجا در حفظ حقوق شهروندی» به دو موضوع مهم پرداخته است؛ موضوع اول اینکه ناجا برای برقراری نظم و امنیت جامعه از اختیارات ویژه‌ای مانند مجهز شدن به سلاح گرم، امکان استفاده از قوای قهریه، اجازه سلب آزادی و... برخوردار شده است و این اختیارات می‌تواند زمینه تعرض به حقوق شهروندان را فراهم آورد؛ موضوع دوم اینکه پلیس، اولین مقام دولتی یا سازمانی است که افراد برای ورود به نظام عدالت کیفری با آن ارتباط پیدا می‌کنند و از آنجا که در این نخستین مرحله ورود به نظام عدالت کیفری، بیشترین امکان تعرض به حقوق بنیادی و اساسی افراد وجود دارد؛ بنابراین، حقوق شهروندان ممکن است مورد تهدید قرار گیرد و این مطالعه تلاش نموده تا با شیوه اسنادی، نقش و جایگاه ویژه نیروی انتظامی را در رعایت حقوق شهروندی مورد توجه قرار دهد.

تاجیک (۱۳۷۷)، در پژوهش خود با عنوان «انتظام در پراکندگی، بحثی در امنیت ملی» بیان کرد که چگونه امنیت ملی در جمهوری اسلامی ایران، با توجه به تحولات تاریخی و مواجهه با تهدیدات مختلف، توسط مؤلفه‌های مختلف نظام، از جمله فرهنگ، تفکر و تشکل بسیج تأمین می‌شود.

مکوخا^۱ (۲۰۲۴) در پژوهش خود با عنوان «حاکمیت امنیتی و اجرای قانون توسط پلیس ملی» نشان داد که چارچوب سازمانی، چارچوب قانونی، توزیع بودجه، اجرای فرایند و مشارکت عمومی تأثیر مثبتی بر اجرای قانون در کنیا دارد. این متغیرها با هم به اجرای قانون توسط سرویس پلیس ملی کنیا کمک کردند. این مطالعه توصیه می‌کند که

سرویس پلیس ملی کنیا شیوه‌های رهبری مطلوب را اتخاذ کند، سیاست‌های ارتقای شفافی را ایجاد کند، و ارتباطات مؤثر را برای افزایش اثربخشی و مدیریت بهتر خدمات ارتقا دهد. این مطالعه همچنین توصیه کرد که ساختارهای نظارتی داخلی و خارجی سرویس پلیس ملی کنیا با یکدیگر همکاری کنند تا از پاسخگویی به شهروندان اطمینان حاصل کنند، برنامه‌ریزی عملیاتی و مدیریت باید مستقل باشد و این سرویس باید مشارکت شهروندان را در اولویت قرار دهد.

میشرا^۱ (۲۰۱۶)، در مقاله خود با عنوان «نقش پلیس در حفظ نظم اجتماعی» بر این نکته تأکید داشته است که این مقاله نه تنها به عملکرد پلیس در هند و پیشینه تاریخی آن می‌پردازد، بلکه چالش‌ها و موانع پیش روی نیروی پلیس را نیز توضیح می‌دهد. نتایج او بیشتر با سناریوی در حال تغییر جامعه که اکنون با جنایات چندبعدی در داخل و خارج از مرزهای ملی مواجه است، تناسب دارد. حضور فعالان مختلف حقوق بشر به هر شکلی و چالش ایجاد اصلاحات در نیروهای پلیس کنونی هند که به‌طور کلی منسوخ شده است باید جدی گرفته شود. اگر چالش‌های پیش روی پلیس برطرف شود، این نیرویی که در هند مسئول اجرای اصل دموکراتیک است، با چشم انتقادی به آن خیره نخواهد شد. در عوض با نیروی پلیس به‌عنوان یک دوست در جامعه رفتار خواهد شد. لازمه سیستم کنونی نه سلاح‌های پیشرفته بلکه مجموعه اطلاعاتی آموزش دیده و دانش برای مقابله با جرائم اقتصادی نیز هست.

بررسی پیشینه‌های انجام شده نشان از آن دارد که پژوهش‌های زیادی با عنوان انتظام ملی انجام نگرفته است و محدود پژوهش‌های انجام گرفته نیز به‌طور مستقیم به جایگاه فراجا در انتظام ملی در سطح کلان نپرداخته و یا به بخش‌های خاصی از وظایف فراجا پرداخته‌اند و همچنین تنها کتاب در این حوزه مربوط به اصغر افتخاری در سال ۱۳۷۹ است؛ لذا وجه تمایز و جنبه نوآوری پژوهش حاضر در این است که جایگاه و اهمیت فرماندهی انتظامی را در انتظام ملی به‌طور کلان مورد توجه قرار داده است.

در معنای انتظام گفته شده است که قراردادان مرواریدها و امثال آن‌ها در یک ترتیب خاص و مرتب کردن آن‌ها به معنای انتظام است؛ به عبارت دیگر انتظام که از واژه نظم گرفته می‌شود نیز به معنای فعل و بدن و قرار دادن اجزا در یک سلک خاص است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۹، ۲۲).

«انتظام ملی» اصطلاحی است که از حیث معنا و جوه متعددی از فعالیت‌های دولت را شامل می‌شود و بر این باور بنیادین استوار است که دولت ابزاری است برای تأمین نظم و اعطای آرامش خاطر به شهروندان. انتظام ملی هدفی بس بزرگ و عالی به‌شمار می‌آید که دولت ملی موظف به تحصیل و پاسداشت آن است. برای این منظور دولت امکان آن را دارد تا تمام توان ملی را به‌استخدام خود گیرد تا از این طریق بتواند نظمی مطلوب را بر جامعه حاکم سازد. از این منظر انتظام ملی متغیر وابسته‌ای است که با توجه به سه متغیر مستقل «توان‌نهادسازی، توان‌امنیت‌نگهداری و توان‌خودبازسازی» قابل اندازه‌گیری است (افتخاری، ۱۳۷۹، ۲۹). از این منظر، یک دولت کارآمد و موفق دولتی است که بتواند با حاکم ساختن نظم در جوه مختلف حیات اجتماعی شهروندانش، نوعی اطمینان خاطر را به آن‌ها بدهد، تا از این طریق خود را ایمن حس کنند (ماندل^۱، ۱۹۹۴، ۱۷-۱۸).

عوامل مؤثر و تعیین‌کننده در نرم‌سازی امنیت داخلی عبارت‌اند از: ۱. تقدم عدالت بر امنیت که محور اصلی سیاست و حکومت و رفتارسازی فرهنگی است؛ ۲. آزادی‌ها و اختیارات فروملی که نیازمندی قدرت سیاسی به مردم و همچنین بر تأییدن توزیع نقش‌ها و مسئولیت‌ها و پذیرش آزادی‌ها و اختیارات مشروع و بحق مردم است و ۳. مطبوعات و امنیت داخلی که در الگوی ثبات سیاسی پویا و اساس سیاست نرم‌سازی امنیت داخلی نظارت رسانه‌ها به‌عنوان عامل وحدت‌بخش و تقویت‌کننده ثبات سیاسی مطرح هستند (هانتینگتون^۲، ۱۳۸۲، ۸۵).

1. Mandel
2. Hantington

انتظام ملی یا نظم عمومی به مجموعه‌ای از اصول، قوانین و مقرراتی اشاره دارد که به منظور حفظ و تقویت امنیت، ثبات و هماهنگی در جامعه تدوین و اجرا می‌شوند. این مفهوم به عنوان یکی از اصول اساسی دولت‌ها و نظام‌های سیاسی، نقش حیاتی در ایجاد و حفظ نظام اجتماعی و جلوگیری از بی‌نظمی‌ها و بحران‌ها دارد. در این مبانی نظری، به بررسی ابعاد مختلف انتظام ملی پرداخته می‌شود.

۱. تعریف انتظام ملی

انتظام ملی به مجموعه‌ای از قواعد و ساختارهایی اطلاق می‌شود که به منظور حفظ و تقویت امنیت عمومی و جلوگیری از بروز بی‌نظمی‌ها در جامعه اجرا می‌شود. این قواعد شامل قوانین کیفری، مقررات انتظامی، و سیاست‌های امنیتی است که توسط نهادهای دولتی مانند پلیس، دادگاه‌ها، و نیروهای امنیتی به اجرا درمی‌آید (فوکو، ۱۳۸۹، ۱۲).

۲. اهمیت انتظام ملی

انتظام ملی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا: حفظ امنیت و ثبات: به جلوگیری از بروز جرائم و بحران‌ها کمک می‌کند. تقویت اعتماد عمومی: با ایجاد حس امنیت در بین شهروندان، اعتماد عمومی به نهادهای حکومتی افزایش می‌یابد.

توسعه اقتصادی و اجتماعی: فراهم آوردن بستر مناسب برای فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، موجب توسعه و پیشرفت جامعه می‌شود. نظریه‌های مرتبط با انتظام ملی

چند نظریه و دیدگاه علمی در خصوص انتظام ملی وجود دارد که به توضیح و تحلیل این مفهوم پرداخته‌اند:

نظریه نظم اجتماعی: این نظریه بر اهمیت قوانین و مقررات در ایجاد و حفظ نظم اجتماعی تأکید دارد. جامعه‌شناسانی مانند امیل دورکیم معتقدند که نظم اجتماعی نتیجه توافق و هماهنگی میان اعضای جامعه است (دورکیم^۱، ۱۳۹۳، ۵۲).

نظریه کنترل اجتماعی: این نظریه بر نقش نهادهای کنترلی و انتظامی در جامعه تأکید دارد. به باور این نظریه پردازان، نهادهای انتظامی با استفاده از قدرت قانونی خود به کنترل و مدیریت رفتارهای ناهنجار می‌پردازند (پارسونز^۱، ۱۳۹۰، ۱۲۸).

نظریه بازدارندگی: بر اساس این نظریه، وجود قوانین سخت گیرانه و مجازات‌های شدید می‌تواند به عنوان عاملی بازدارنده برای ارتکاب جرائم عمل کند (گیدنز^۲، ۱۳۹۶، ۳۹).

۴. اجزای انتظام ملی

انتظام ملی شامل اجزای مختلفی است که هر کدام نقش خاصی در حفظ نظم و امنیت ایفا می‌کنند:

قوانین کیفری: مجموعه‌ای از قوانین و مقررات که به تعیین جرائم و مجازات‌ها می‌پردازند.

نیروهای انتظامی: نهادهایی مانند پلیس که وظیفه اجرای قوانین و حفظ نظم را بر عهده دارند.

سیستم قضایی: دادگاه‌ها و قاضیانی که به دادرسی و رسیدگی به جرائم می‌پردازند.

۵. چالش‌های پیش روی انتظام ملی

با وجود اهمیت و ضرورت انتظام ملی، این مفهوم با چالش‌های متعددی مواجه است: بی‌اعتمادی عمومی: در صورت عدم اجرای عادلانه قوانین، اعتماد عمومی به نهادهای انتظامی کاهش می‌یابد.

فساد: فساد در نهادهای انتظامی و قضایی می‌تواند به کاهش کارایی و اثربخشی انتظام ملی منجر شود.

تغییرات اجتماعی و فرهنگی: تغییرات سریع در جامعه می‌تواند به بروز بحران‌ها و ناهنجاری‌های جدید منجر شود که نیازمند تدابیر انتظامی جدید است.

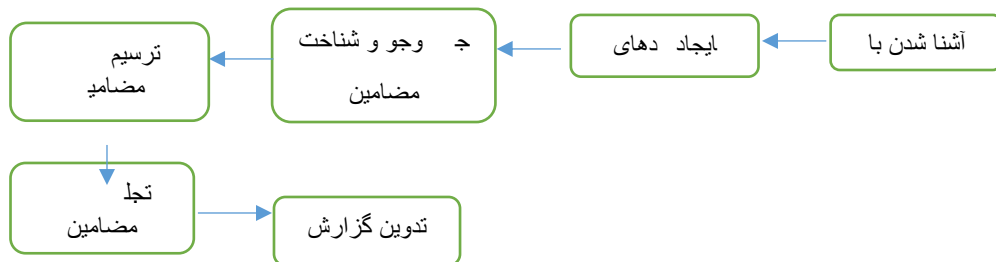
روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، کیفی با روش تحلیل مضمون است. جامعه مشارکت‌کننده شامل نخبگان، استادان و خبرگانی است که دارای مدرک دکتری در حوزه انتظامی - امنیتی و همچنین حداقل ده سال سابقه مدیریتی انتظامی - امنیتی می‌باشند که تا اشباع نظری، نمونه‌گیری به روش هدفمند و به تعداد ۱۰ نفر انجام شد. جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام گرفت.

یکی از روش‌های کارآمد تحلیل کیفی، تحلیل مضمون است (هولیوی و تودرس^۱، ۲۰۲۰، ۸۹). تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (بورن و کلارک^۲، ۲۰۰۶، ۵۴). در این تحقیق، نخست تمام مصاحبه‌های انجام‌شده به متن تبدیل شدند و کدگذاری رایانه‌ای با نرم‌افزار maxqda انجام شد که برای پایایی آن، کدگذاری توسط فرد خبره دیگری انجام شد و سپس نتایج این دو کدگذاری با هم مقایسه و از روش هولستوی برای محاسبه پایایی استفاده شد که فرمول آن عبارت است از $PAO = \frac{2M}{(n1+n2)} \times \frac{3363}{(3628+3463)} = 95\%$ که در آن PAO درصد توافق انجام‌شده (ضریب پایایی)، M تعداد توافق در دو مرحله کدگذاری، n1 تعداد واحدهای کد گذاشته در مرحله اول و n2 تعداد واحدهای کد گذاشته در مرحله دوم است. این رقم، بین صفر (هیچ توافقی) تا یک (توافق کامل) متغیر است. در مرحله بعد، کدها دسته‌بندی شده و تم‌های اصلی و فرعی شناسایی و چندین بار بازبینی شدند و کدهای محوری تعیین شدند.

1. Holloway & Todres
2. Braun & Clarke

جدول ۱. روند تجزیه و تحلیل داده‌ها با تکنیک تحلیل مضمون

یافته‌ها

جدول ۲. اطلاعات جمعیت شناختی

ردیف	کد مصاحبه شونده	مدرک تحصیلی	مسئولیت	تخصص	جنسیت	سابقه خدمت	سابقه مدیریت
۱	P001	دکتری	رئیس دانشگاه دعا و فرمانده سابق فراجا	فرماندهی	مرد	۴۵	۳۵
۲	P002	دکتری	مشاور عالی فرمانده فراجا	مدیریت سیستم	مرد	۴۰	۳۰
۳	P003	دکتری	معاون سابق پژوهش دانشگاه جامع علوم انتظامی امین	مسائل اجتماعی	زن	۳۵	۲۰
۴	P004	کارشناسی ارشد	مدیر گروه اقتصاد مرکز راهبردی فراجا	اقتصاد	مرد	۳۵	۲۴
۵	P005	دکتری	رئیس دانشگاه جامع علوم انتظامی امین	مدیریت منابع انسانی	مرد	۳۶	۲۴
۶	P006	دکتری	مدیر گروه هوشمندسازی مرکز راهبردی فراجا	دفاع ملی	مرد	۲۸	۱۵

۲۶	۳۸	مرد	مدیریت	مدیر گروه فرماندهی مرکز راهبردی فراجا	دکتری	P007	۷
۳۲	۴۲	مرد	مدیریت بحران	مشاور فرمانده فراجا و رئیس سابق نظام وظیفه	دکتری	P008	۸
۱۴	۲۴	مرد	مدیریت پیشگیری از جرم	رئیس حفرای شهرستان	دکتری	P009	۹
۱۷	۲۷	مرد	اطلاعات و پیشگیری از جرم	رئیس پلیس اطلاعات استان اردبیل	دکتری	P0010	۱۰

در این تحقیق برابر جدول ۲، از مجموع ۱۰ نفر مشارکت‌کننده، تعداد ۱ نفر زن و ۹ نفر مرد می‌باشند که مدرک تحصیلی ۹ نفر دکتری تخصصی و ۱ نفر کارشناسی ارشد است. درجه نظامی این افراد شامل سه نفر سرهنگ، یک نفر بدون درجه نظامی، پنج نفر سرتیپ دوم و یک نفر هم سرتیپ می‌باشند که از این تعداد سه نفر زیر ۳۰ سال و هفت نفر هم بالای ۳۰ سال خدمت دارند.

یافته‌های کیفی

در ابتدا، تمام مصاحبه‌های انجام‌شده به صورت متن درآورده شدند و چندین مرتبه مورد مطالعه قرار گرفتند که با موشکافی و دقت در متن‌ها و با توجه به کلمات تکراری و مهم و کلمات مکنون و کلیدی، مضمون‌های اولیه به دست آمدند و با بررسی مجدد آن‌ها، مضمون‌های تکراری حذف و یا ادغام شدند. در گام دوم، کدهای مختلف در قالب مضمون‌های پایه دسته‌بندی شدند و بازبینی مضمون‌ها انجام شد. در گام سوم، مضمون‌ها با توجه به ارتباط معنایی‌شان با سؤالات مصاحبه، نام‌گذاری شدند.

سؤال اول: اهمیت جایگاه فراجا در انتظام ملی کدام است؟

جدول ۳. اهمیت جایگاه فراجا در انتظام ملی

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه	کد مصاحبه شونده
اهمیت جایگاه فراجا در انتظام ملی	فراجا نهاد رکنی در انتظام ملی	فرامین مختلف حضرت آقا به فراجا - اندیشه‌های امام و مقام معظم رهبری، تصدیق می‌کند که فراجا یک نهاد رکنی در انتظام ملی و منظومه انقلاب اسلامی دارد - بر اساس مطالبه رهبری، فراجا می‌تواند انتظام ملی را مدیریت کند	P002 P007 P001
	نهاد واسط بین مردم و حاکمیت	فراجا جایگاه ویژه‌ای دارد بین حاکمیت و مردم - فراجا به عنوان یک نهاد واسط و تقویت زنجیره رابط بین مردم و حاکمیت است - فراجا نماد و ویتترین حاکمیت محسوب می‌شود	P001 P009 P010
	وظیفه قانونی و ذاتی فراجا	پلیس ضابط قانون است و ضامن اجرای قانون است - خیلی از قوانین وضع می‌شود که اجرا نمی‌شود - در قانون سال ۶۹ گفته شده است که حافظ ارزش‌های انقلاب اسلامی، پس جایگاه فراجا بسیار بالاتر از کارگزاری است - امنیت داخلی که وظیفه فراجا است نقش مهمی در سایر امنیت‌ها دارد - دفاع از ارزش‌های انقلاب اسلامی - وظیفه فراجا فقط پیاده‌سازی و نظارت بر اجرای نظامات نیست خودش هم نظام بخش است - مبارزه با بی‌قانونی	P005 P008 P001 P004 P003 P006
	نقش اطلاعاتی و حضور در بسیاری از عرصه‌ها	این نقش بسیار برجسته است و کوچک‌ترین نشانه ناکارآمدی در آن زود نمایان می‌شود - شاید در نقش هیچ کدام از ارکان، ناکارآمدی‌ها مثل فراجا نمایان	P005 P002 P010 P009

	نشود - در رصد و پایش نقش اساسی داریم چون داده‌های زیادی داریم - سازمان فراجا در تراز ارکان حاکمیت است	
سرریز شدن عواقب اجرای ضعیف انتظام ملی در اقدامات انتظامی	انتظام فعل است چون تمام این‌ها به هم پیوسته هستند در صورت اخلال در هر کدام، کل اخلال می‌شود - پلیس دچار ابهام در نقش می‌شود - سرریز این اخلال باعث نافرمانی مدنی می‌شود که کمترین اثر آن خواهد بود - چه بسا ناکارآمدی سایر بخش‌ها در سبد سهم فراجا دیده شود - بدترین تأثیرش، واماندگی و بی‌اعتمادی و بی‌تفاوتی مردم می‌شود - در ماجرای گران‌شدن بنزین سال ۱۳۹۸ به نظر می‌رسد این یک تصمیمی بود که پیوست امنیتی و انتظامی نداشت.	P009 P001 P004 P010 P008
نبود سیاست‌گذاری هماهنگ در انتظام ملی	مدیر ملی نداریم - انتظام ملی در قوای سه‌گانه مغفول مانده است.	P007 P002

در پاسخ به این سؤال که اهمیت حضور فراجا در انتظام ملی چیست؟ تعداد ۳۶ مضمون شناخته شد که مضمون‌های تکراری حذف گردیدند و برابر جدول ۳ تعداد ۱۸ مضمون اولیه ثبت شد و با تجمیع مضمون‌های مشابه به شش مضمون پایه با عناوین «اندیشه‌های امام و مقام معظم رهبری، نهاد واسط بین مردم و حاکمیت، وظیفه قانونی و ذاتی فراجا، نقش اطلاعاتی و حضور در بسیاری از عرصه‌ها، سرریز شدن عواقب اجرای ضعیف انتظام ملی در اقدامات انتظامی و وجود نداشتن نهاد متولی انتظام ملی» تدوین شد و در نهایت مضمون «اهمیت فراجا در انتظام ملی» شناخته شد.

یکی از مضمون‌هایی که بسیار مورد تکرار قرار گرفت و آن را یکی از دلایل مهم برای حضور و نقش آفرینی فراجا در انتظام ملی را «سرریز شدن عواقب ناشی از اجرای ضعیف انتظام ملی و تأثیر آن در فعالیت‌های فرماندهی انتظامی» است که از جمله مثال‌های بیان‌شده می‌توان به موضوع حجاب و همچنین موضوع گران‌شدن بنزین در سال ۱۳۹۸ اشاره کرد که در هر دو مورد به دلیل نبود انتظام ملی و تصمیم‌گیری غلط در سران کشور باعث نارضایتی مردم و در نهایت اغتشاش‌های خیابانی شد و در نهایت این فرماندهی انتظامی بود که بار این ناهماهنگی را به دوش گرفت و با هفته‌ها حضور در خیابان، اوضاع را سر و سامان داد.

یکی دیگر از مضمون‌های پرتکرار در این بخش از مصاحبه‌های انجام‌شده، می‌توان به «نقش فراجا به‌عنوان نهاد واسطه بین مردم و حاکمیت» اشاره کرد که با توجه به اینکه فرماندهی انتظامی جزو گسترده‌ترین نهادهای حاکمیتی است که مستقیم با مردم سر و کار دارد می‌تواند خواسته‌های مردم را به حاکمیت انتقال دهد و از طرف دیگر انتظارات حاکمیت را در بین مردم به اجرا بگذارد و همچنین ناکارآمدی‌های سایر سازمان‌ها را به حاکمیت گوشزد کند تا از هر گونه کج‌روی جلوگیری شود. هر چقدر پایگاه‌های مردمی یک حکومت قوی‌تر باشد آن حکومت مستحکم‌تر و بادوام‌تر خواهد بود؛ بنابراین، فراجا به‌عنوان نهادی واسطه می‌تواند اتصال‌دهنده مردم به حاکمیت باشد و به عبارت دیگر حاکمیت را مردمی‌کند.

سؤال دوم: جایگاه فعلی فراجا در انتظام ملی کجا قرار دارد؟

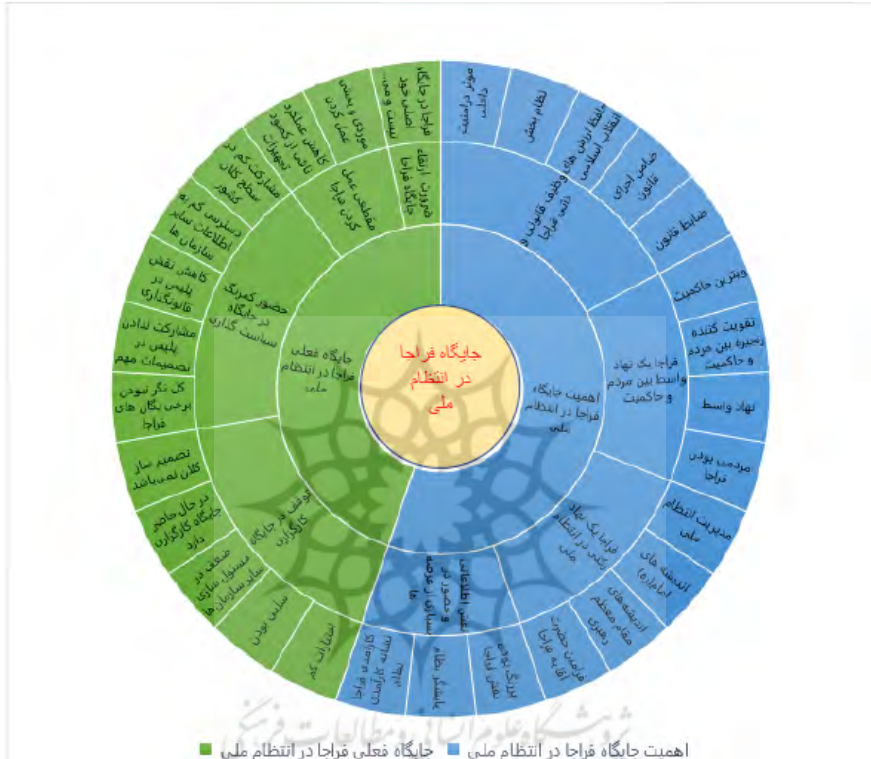
جدول ۴. جایگاه فعلی فراجا در انتظام ملی

مضمون فراگیر	مضمون سازمان‌دهنده	مضمون پایه	کد مصاحبه شونده
	حضور کم‌رنگ در جایگاه سیاست‌گذاری	حضور کم‌رنگ در تصمیم‌گیری‌های کلان کشور - انفعالی‌بودن در برابر برخی قوانین - نبود پیوست انتظامی در تصمیم‌گیری‌های کلان کشور - جزیره‌ای	P0010 P009 P002

جایگاه فعلی فراجا در انتظام ملی		فکر کردن- خالاهای قانونی در بروز جرم- دسترسی کم به سامانه‌های یکپارچه کشوری- حضور کم‌رنگ در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی	
	توقف در جایگاه کارگزاری	در حال حاضر جایگاه کارگزاری دارد - در حال حاضر حضور پررنگی در جایگاه تصمیم‌گیری کلان کشور ندارد- سلبی- بودن بیشتر فعالیت‌های پلیس - کمبود اختیارات	P004 P003
	مقطعی عمل کردن فراجا	فراجا در بخش امنیت داخلی عرض اندام کرده است - در بخش‌های اجتماعی باید پررنگ‌تر باشد - در بخش سیاسی (امنیتی) نقش پررنگی دارد - پلیس در انتظام ملی اقتصاد در حال حاضر نقش کمی دارد - کمبود امکانات	P002 P008 P001
ضرورت ارتقاء جایگاه فراجا	فراجا در جایگاه اصلی خود نیست و می‌تواند در جایگاه بالاتری قرار داشته باشد.	P007	

برابر جدول ۴ و در پاسخ به این سؤال که در حال حاضر فراجا در انتظام ملی چه جایگاهی دارد، تعداد ۲۳ مضمون اولیه احصاء گردید که پس از حذف جملات تکراری، تعداد یازده مضمون اولیه ثبت شد که از این میان، مضمون «فراجا در تصمیم‌گیری‌های کلان کشور جایگاه چندانی ندارد» پر تکرارترین مضمون اولیه شناخته شد. از مجموع مضمون‌های اولیه، تعداد چهار مضمون پایه با عناوین «مشارکت کم در سطح کلان کشور، حضور کم در تصمیم‌گیری‌ها، موردی عمل کردن فراجا و اعتقاد به امکان بالا بردن جایگاه فراجا» تدوین شد و در نهایت مضمون محوری با عنوان «جایگاه فعلی فراجا در انتظام ملی» شناخته شد.

برابر مضمون‌های شناخته‌شده، نشان از آن دارد که در حال حاضر، فراجا در انتظام ملی نقش فعالی ندارد و بیشتر به صورت موردی به‌ویژه در حوزه امنیت نقش فعال داشته است. از طرف دیگر، تمام مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشتند که جایگاه فراجا در انتظام ملی می‌تواند ارتقاء زیادی داشته باشد.

■ اهمیت جایگاه فراجا در انتظام ملی ■ جایگاه فعلی فراجا در انتظام ملی

شکل ۱. مدل مفهومی

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی نقش فراجا در انتظام ملی نشان می‌دهد که این سازمان با ظرفیت بالای خود می‌تواند در سطوح کلان کشور نقشی مؤثرتر ایفا کند. با وجود برخی دستاوردهای مهم در حوزه‌های مختلف، هنوز چالش‌هایی وجود دارند که مانع از بهره‌برداری کامل از این قابلیت می‌شوند. این چالش‌ها فرصت‌های زیادی برای بهبود و تقویت عملکرد فراجا در حوزه‌های مختلف ایجاد می‌کنند. در زمینه‌هایی که نیاز به تصمیم‌گیری‌های

کلان و سیاست‌گذاری‌های جامع دارند، فراجا با حضور فعال‌تر و مؤثرتر، نقشی برجسته در تأمین نظم اجتماعی و امنیت ملی می‌تواند ایفا کند.

یکی از مهم‌ترین حوزه‌ها برای ارتقاء نقش فراجا، «گسترش دسترسی به ابزارها و سامانه‌های یکپارچه کشوری» است. در حال حاضر، فراجا با محدودیت‌هایی در استفاده از این سامانه‌ها روبه‌رو است که این موضوع موجب کاهش هماهنگی میان نهادهای مختلف و نقص در شفافیت اطلاعات و داده‌ها می‌شود. با فراهم‌سازی دسترسی‌های بهتر به این ابزارها، فراجا قادر خواهد بود تا هماهنگی بیشتری در سطح کشوری به‌وجود آورد و در پیشگیری از جرائم و تهدیدات اجتماعی و اقتصادی مؤثرتر عمل کند. این امر می‌تواند به ارتقاء امنیت کشور و کاهش آسیب‌های اجتماعی منجر شود.

«ایجاد پیوست انتظامی در سیاست‌گذاری‌ها» نیز یکی از ارکان کلیدی در تقویت عملکرد فراجا است. در بسیاری از مواقع، برنامه‌ها و سیاست‌های کلان کشور بدون توجه کافی به ابعاد انتظامی و امنیتی طراحی می‌شوند، که باعث می‌شود فراجا نتواند به‌طور مؤثر در اجرای این سیاست‌ها مشارکت کند. با ایجاد پیوست انتظامی در تمامی مراحل سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های کلان، فراجا می‌تواند نقش خود را در نظارت بر فرایندها و اجرای برنامه‌ها به‌طور مؤثرتر ایفا کرده و در هماهنگی با سایر نهادها، تهدیدات اجتماعی و اقتصادی را شناسایی و مقابله کند.

در حوزه اقتصادی، با توجه به اهمیت روزافزون مسائل اقتصادی و تأثیر آن بر نظم ملی، فراجا می‌تواند با ارتقاء جایگاه خود و افزایش اختیارات در این حوزه، نقشی برجسته‌تر ایفا کند. نظارت بر جرائم اقتصادی و مقابله با فساد از جمله حوزه‌هایی هستند که نیاز به همکاری نزدیک فراجا با دیگر نهادهای اقتصادی، قضائی و اطلاعاتی دارند. فراجا می‌تواند با توسعه توانمندی‌ها و تقویت اختیارات خود در این زمینه، در مدیریت بحران‌های اقتصادی و پیشگیری از جرائم اقتصادی نقش مهم‌تری ایفا کند. به‌این ترتیب، علاوه بر ارتقاء امنیت اقتصادی کشور، می‌توان به ثبات و توسعه اقتصادی نیز کمک کرد.

یکی از دیگر راه‌های تقویت اثربخشی فراجا، تقویت منابع و امکانات در اختیار این سازمان است. در شرایطی که تهدیدات امنیتی و اجتماعی به‌طور مستمر تغییر می‌کنند و پیچیدگی‌های جدیدی به‌وجود می‌آید، فراجا نیاز دارد که از امکانات و منابع کافی برخوردار باشد تا بتواند با تغییرات و چالش‌ها به‌طور مؤثر مقابله کند. تجهیز فراجا به منابع انسانی متخصص، تجهیزات پیشرفته، فناوری‌های نوین و اطلاعات دقیق می‌تواند توان عملیاتی این نهاد را به طرز قابل توجهی افزایش دهد.

در نهایت، برای ارتقاء جایگاه فراجا و ایفای نقشی مؤثرتر در تأمین امنیت ملی و نظم اجتماعی، نیاز به تقویت هماهنگی با سایر نهادها، ارتقاء اختیارات و منابع و بهبود حضور فراجا در عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی وجود دارد. این تغییرات می‌تواند نه تنها به بهبود کارایی فراجا در مقابله با تهدیدات و جرم‌ها منجر شود، بلکه به‌طور کلی نقش آن را در تأمین امنیت ملی و ارتقاء نظم اجتماعی تقویت کند.

اجرای این پیشنهادها می‌تواند موجب ایجاد یک رویکرد یکپارچه، هماهنگ و منسجم در مقابله با چالش‌های مختلف کشور شود و به‌ویژه در حفظ امنیت ملی، کاهش جرائم اجتماعی و اقتصادی، و ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان مؤثر باشد.

پیشنهادها

- ۱- افزایش اختیارات و منابع فراجا برای تقویت حضور مؤثر در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و امنیتی؛
- ۲- ایجاد و تقویت پیوست انتظامی در سیاست‌گذاری‌های کلان برای هماهنگی بهتر با سایر نهادها؛
- ۳- گسترش سامانه‌های یکپارچه اطلاعاتی برای بهبود هماهنگی و نظارت در سطح کشور؛
- ۴- افزایش آموزش‌های تخصصی برای نیروی انسانی فراجا در زمینه‌های فنی، اطلاعاتی و مقابله با جرائم پیچیده؛
- ۵- توسعه ظرفیت‌های تحقیقاتی و تحلیلی فراجا به‌منظور شناسایی تهدیدات و بحران‌های آینده؛

۶- بازنگری در قوانین و مقررات موجود برای افزایش کارآمدی فراجا در مقابله با جرائم پیچیده؛

۷- در سند راهبردی و نقشه آینده فراجا، نقش آفرینی بیشتر در انتظام ملی مدنظر قرار گیرد و آینده‌ای روشن برای فراجا در حوزه انتظام ملی تدوین شود؛
سپاسگزاری: از تمامی مشارکت‌کنندگان در مصاحبه به دلیل همکاری مناسب در انجام مصاحبه‌ها کمال تقدیر و تشکر می‌شود.

منابع

احمدی‌مقدم، اسماعیل؛ داودی‌دهاقانی، ابراهیم؛ و برزویی، جواد. (۱۴۰۳). واکاوی سازوکارهای ارتقای جایگاه فراجا در انتظام ملی. نشریه علمی مطالعات راهبردی ناجا، ۹(۳)، ۷۵-۱۰۰
 DOI: 10.1022034/sj.2024.103521

افتخاری، اصغر. (۱۳۷۹). انتظام ملی، جامعه‌شناسی سیاسی نظم از دیدگاه حضرت خمینی (ره). تهران: انتشارات عقیدتی سیاسی ناجا.

بروس، استیو. (۱۳۹۴). دین و سیاست. ترجمه حسین کچویان، تهران: انتشارات کویر.
 حسینی، سیدتقی؛ مؤمنی، اسکندر؛ و کامکار، مهدی. (۱۳۹۹). انتظام، امنیت و تأثیر آن در صنعت گردشگری. فصلنامه علمی امنیت ملی، ۱۰(۳۶)، ۷-۴۲.

https://ns.sndu.ac.ir/article_1011.html

درویشی، عباس. (۱۳۹۷). جایگاه پلیس و نیروی انتظامی در حفظ حقوق شهروندی، تهران: نشر قانون یار.

دورکیم، امیل. (۱۳۹۳). تقسیم کار در جامعه. ترجمه پرویز پارسا، تهران: نشر نی.
 پارسونز، تالکوت. (۱۳۹۰). ساختار اجتماعی و شخصیت. ترجمه علی محمد کاردان، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

تاجیک، محمدرضا. (۱۳۷۷). انتظام در پراکندگی: بحثی در امنیت ملی ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی ۱ (پیش شماره ۲)، ۱۲۸-۱۱۷.

https://quarterly.risstudies.org/article_1342.html

فوکو، میشل. (۱۳۸۹). نظم و انضباط. ترجمه علی‌رضا رئیس‌ان، تهران: نشر نی.

گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۶). جامعه‌شناسی. ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.

نیل فروشان، عباس؛ نقی‌زاده، حمید؛ جوانمرد، محمد؛ و جواهری، مهدی. (۱۴۰۱). نقش و

کارکرد بسیج در تحقق انتظام ملی و امنیت داخلی. مطالعات دفاع مقدس، (۸)، ۳۳-۹

https://hds.sndu.ac.ir/article_2173.html

هاشمی، صدیقه سادات. (۱۴۰۱). تبیین نقش و جایگاه نیروی انتظامی در اعمال حاکمیت برای

تأمین نیاز عمومی به امنیت از منظر فرماندهی کل قوا. فصلنامه امنیت ملی، (۴۴)، ۱۲-۴۲۴-

DOI: 20.1001.1.33292538.1401.12.44.13.4

۳۹۷

هانتینگتون، ساموئل. (۱۳۸۲). سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی. ترجمه محسن

ثلاثی. تهران: نشر علم.

یاوری بافقی، امیرحسین. (۱۴۰۱). فراجا در مدیریت بحران‌های اجتماعی (کارکرد و جایگاه).

نشریه علمی آفاق امنیت، (۵۷)، ۱۵-۱۹۸، ۱۵۳.

https://jms.ihu.ac.ir/article_208162.html

Braun, V. & Clarke, V. (2006). "Using thematic analysis in psychology", *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3, No. 2, Pp. 77-101.

Kibabab Makokha. (2024). Security governance and law enforcement by the national police. Kenyatta university, Kenya. DOI: <https://DOI.org/10.61426/rjssh.v5i1.160>

Mandel, Robert. (1994). *The changing face of national security: a conceptual analysis*. London. Green wood press.

Mishra, J. P. (2016). Role of Police Force in Maintaining Social Order. *Indian Journal of Public Administration*, 62(2), 328-333. <https://DOI.org/10.1177/0019556120160210>.

Holloway, I. & Todres, L. (2003), "The Status of Method: Flexibility, Consistency and Coherence", *Qualitative Research*, Vol. 3, No. 3, Pp. 345-357.